

A brisca d'Antón y outras cousas

↓ Francisco Fidalgo Villaveirán

El domingo 29 de marzo, condo el número anterior da revista xa taba nas libbreirías, chegóunos a noticia da morte de Francisco Fidalgo Villaveirán. Fora nacido na parroquia de Valdeparees (El Franco) un 16 de novembro de 1913. As Figueiras foi despois el sou sito de crianza anque el llabor profesional como maestro y abogao fíxolo en Uviéu, unde foi director da escola La Gesta dende a súa fundación hasta que se retirou.

A faceta que queremos destacar agora de Fidalgo é a de cultivador da nosa fala. D'ella deixóu búa proba nas páxinas d'ENTRABASAUGUAS pero hai muitas máis mostras del sou trabayo, tanto lliterario como lexicográfico, en montóis de revistas del occidente y folletos de festas qu'aguardan por úa recopilación.

Cua publicación d'este relato escrito por él en 1988, vaya dende aquí el noso homenaxe máis sintido a este namorao da cultura da nosa terra.

AXa contéi el ano pasado a afición que tía a os amarramentos Antonón y tamén lo que ye pasóu al morir axudado por San Pedro. Pero nun yes contéi as diversióis cuando era mozo y ainda nun fora prá guerra. Antonón nacera en Castañeirúa y alí vivíu hasta que lo chamaron pra coyer el fusil, qu'era lo qu'él quería. Menudas animaladas armóu porque a bruto nun ye ganaba naide. Xa sendo novo aló polos decisete anos era el máis tolo del lugar y todos ye tían medo. Amarrábase por cualquier cousa y tanto ye daba que foran grandes ou pequenos, gordos ou fracos, veyos ou novos. Todo ye valía pra sacudir centellazos. Claro qu'algúa vez tamén salía con un oyo á funerala, pero eso eran cousas del oficio, dicía él. Na súa casa eran labradores probes y tía que trabayar, pero pasábay como a Fernandín de Serantes, que dicía que tía mui bon corpo pero si trabayaba dolíanye os cadriles y sempre taba esperando á noitía pra ir a úa taberna qu'había nel Valín pra botar a partida de brisca con sou ve-

cín Pepe del Molín. Levaban xugando todos os días xa fía lamar de tempo y conócíanse máis que si foran hermaos. A éste nun ye pegaba porque ye aguantaba todo y ademáis Pepe era froxo y pequeno y si Antonón ye daba un sopramocos un pouco terciado, el probe de Pepe salía polos aires ou quedaba descuaxaringado pra sempre.

Xugaba á brisca, que ten pouco que pensar. Miraba a carta qu'acababa de coyer y era sabido que, si ye gustaba, cantaba entre dentes: "Ai, Tomasa, que m'abrasas". Si a que coyía era búa, rezaba polo baxo: "Tate por ei que xa me rascarás".

Tanto si perdía como si ganaba tomaba un vaso de viño.

Falaba coas cartas y guiñabeyes os oyes como si foran mozas solteiras. Si a carta era mui mala dicía: "É boa cría si dera leite". Si era muito búa, comentaba soltando un guiño picaresco: "Chúchame nel cul que vou pra Brul", y arrastraba de trunfo.

Úa noite que taba xugando a partida cantou as cuarenta. Pepe del Molín mirou pr'Antonón y espetóuye:

—Eso si qu'é raro.

—¿Qué é lo qu'é raro? —preguntou Antonón.

—Coño, eu sempre penséi que pra cantar as cuarenta hai que ter el rei y el caballo.

—Pois claro qu'hai que telos, pero nun fai falta que señan del mesmo palo. Basta que teñas un caballo y un rei del que sea.

Pepe mirou estrañado y calóu.

—Entonces vouche cantar eu outras cuarenta, porque teño el rei d'espadas y el caballo de bastos —dixo Pepe.

Antonón nun dixo nada y desde entónces cantaban en falso y cantaban lo que yes daba a gana. Ganaba el que máis veces cantaba y así foron xugando desde aquel día. A brisca xa nun era brisca: era úa toleiría. Cada ún cantaba cuando ye daba a gana y todo valía. Os miróis que se deron cuenta del xogo novo inventado por Antonón, primeiro taban calados, despóis botaban a rirse y, como a risa nun ye gustaba a Antonón porque lo tomaba a burla, úa noite pegóu un brinco del tayolo en que taba sentado y, soltando as cartas, berrou:

—De min nun se ri naide y delante de min tampouco.

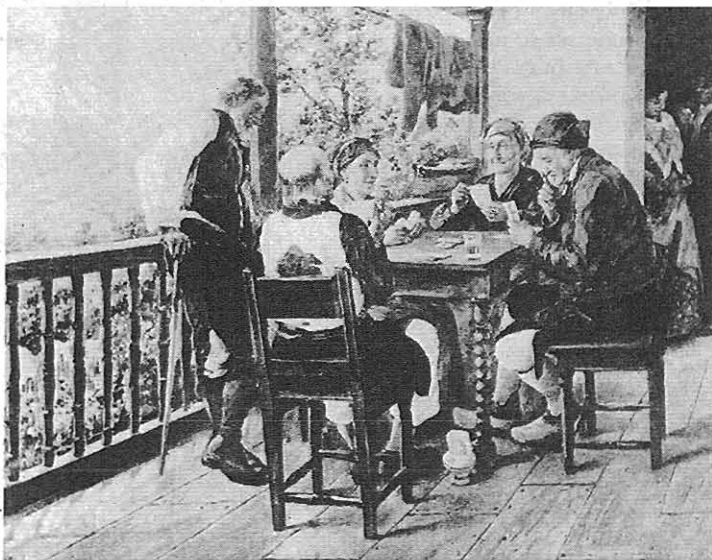
Y a os dous miróis que taban máis cerca soltóuyes con dúas maos úas narniadas que yes fexo cayer de focicos y botar a correr antes de que cayese outra lafazada.

Desde aquel día naide s'acercaba a mirar y Antonón y Pepe del Molín xugaban á súa maneira cantando lo que yes daba a gana y el que máis cantaba ganaba a partida bebendo el vaso de viño sin costar-y nada. El taberneiro, qu'era un caguitas y tíaye máis medo a Antón qu'a un lobo núa noite d'inverno, nunca s'atrevéu a cobrar os vasos de viño que servía y dous anos despóis os franceses que pasaron por Piñeira bebéronye todo el viño y fusiláronlo por escondelo nel desván envolto en herba seca. Antonón andaba por Castilla fendo das súas, qu'era matar franceses.

Había un suceso qu'Antonón calaba y que sólo lo sabían us poucos. Fora antes de chamar a súa quinta. Aló pol ano 1802, sendo rapaz, mandóuye sou padre buscar leña prá cocía. Era nel inverno. Cayera úa nevada que cubrira as casas, prados y montes, porque naquelos tempos nevaba máis qu'a-

gora y fía muito máis frío. Os lobos nun andaban mui lonxe porque de noite ouíanse os oulidos. Salíu Antonon coa burra, pero cuidóu ben de levar debaixo da zamarra un cuitelo da matanza por si acaso. Chegóu al monte y amarróu a corda del cabeceiro nun pino, deixando qu'a burra pacese mentras buscaba a leña.

Cuando máis enfaenado taba nel sou trabayo, ouíu qu'el animal berraba con úa voz rara como si s'afogase. Nun fixo caso pero lougo úa idea pasóu pola súa cabeza y salíu correndo pra unde deixara a burra. Cuando entre os pinos puido ver, a sangre xelóuseye nas venas. Dous lobos taban devorando a burra. A presencia da burra morta y ensangrentada

encendéuye a sangre y Antonón, como un tolo, cravóu el cuitelo na barriga d'un lobo y, sin esperar a sacalo, atortoróu coas maos el pescozo del outro lobo y, despóis de muito trabayo y escrocarye el focico afo-gándolo contra os brazos, fíxoye tumbarse y quedóu medio morto. Como Antonón queríalo vivo, púxoye de freno na boca un lazo corredizo coa corda da burra morta, amarróuye ben el pescozo, apareyóuye a albarda apretan-

do ben a cincha y cargóuye a leña qu'iba levar a burra. El lobo, al volver en sí, reculaba, bufaba, negábase a andar y nun podía con él sin fer caso dos mandatos d'Antonón.

—¡Conque matécheme a burra y agora nun ques levar a carga da leña! Xúrote por Dios que vas obedecer; si nun é polas búas vai ser polas malas.

Coyéu úa estaca y a cada paso qu'el lobo daba pr'atrás, estacazo que ye caía. Tiraba del cordel como un condenado, pero a estaca abrandóuye os ánimos y por fin amansóu y os golpes fixéronlo cordo. Mui-tos levóu, pero tamén tein muito aguante. Xa un tanto calmado, levóulo pol ronzal y así entraron nel pue-blo y chegaron á casa, asustados todos os vecíos de ver lo que vían. Os cais que lo oliron saliron todos detrás y armóuse úa festa de ladridos qu'alí nin se podía falar nin ouir nada. Descargóulo da leña y como os cais nun calabán y os vecíos tampouco querían aquel vecín, Antonón chamóulos y, dándoyes el lobo, díxoyes:

—Ése é pra vosoutros; el outro xa quedóu morto nel monte. Fede d'él un pandeiro.

Un vecín qu'era cazador tiróuye dous balazos y aqueles lobos nun mataron máis burras na súa vida. D'esto Antonón nun quería falar anque todos lo sabían, pero era recordado como úa hazaña que sólo Antonón era capaz de fer. ❧